

Eindelijk niet meer het braafste jongetje

Marcel van den Heuvel en Serv Wiemers

De uitzending van waarnemers naar Kosovo heeft opvallend veel politieke discussie opgeleverd. Dat er in Nederland een eigen afweging wordt gemaakt is terecht. Maar de discussie in de Tweede Kamer werd vaak gevoerd op basis van oneigenlijke argumenten.

D66 Tweede-Kamerlid Hoekema stelde in zijn bijdrage in NRC Handelsblad van 19 november dat Nederland niet mocht ontbreken bij de vredesmissie naar Kosovo. „Nu afhaken is een slecht begin voor onze periode in de VN Veiligheidsraad”, schreef hij. Maar het feit dat 30 andere lidstaten van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa, de OVSE, wel gaan, lijkt in zijn afweging het belangrijkste argument. Hoekema wil Nederland graag weer het braafste jongetje van de internationale klas laten zijn, maar de vraag is of dat argument nog wel zo zwaar zou moeten wegen.

Het zenden van waarnemers is de laatste jaren voor politici een prettig instrument van buitenlands beleid geworden. Zo'n tien jaar geleden was het aantal waarnemers dat naar verkiezingen en 'post-conflictsituaties' ging nog beperkt. De bipolaire wereld liet daarvoor ook weinig ruimte. Maar met de val van het communisme in Oost-Europa en andere dictaturen in overige regio's van de wereld ontstonden overal instabiele situaties en machtsvacuüms. Met het zenden van waarnemers door Nederland en andere Westerse landen werd ondersteuning gegeven aan fragiele democratiseringsprocessen. Met een beperkte input konden politici een hoog rendement krijgen. Het zenden van waarnemers is een duidelijk zichtbare daad van buitenlands beleid en veel prettiger dan het eindeloos vergaderen in Brusselse of Geneefse achterafzaitjes over punten en komma's van een verdrag.

Maar met de populariteit van het zenden van waarnemers werd de zorgvuldigheid wel eens vergeten. Want het zenden van waarnemers, met name naar verkiezingen, leidt in de praktijk zelden tot een

negatief oordeel. Meedoen met een missie betekent vaak instemmen met de bestaande situatie. Een diepgaander afweging vooraf zou beter op zijn plaats zijn. Zo laat de professionaliteit van waarnemers en de organisatie van de missies, mede door het multinationale karakter, wel eens te wensen over. 'Hogere' machtspolitieke afwegingen schuiven de objectieve waarnemingen aan de grond vaak terzijde. Het is meestal niet duidelijk wat de uitgangspunten van de waarnemingsmissie zijn en waarop het eindoordeel gebaseerd moet zijn.

Bij de Kosovo-missie was breed gedragen blind enthousiasme afwezig en is die afweging vóóraf wel gemaakt. Dat geeft hoop. Een eigen Nederlandse afweging is wel degelijk op zijn plaats. Maar in plaats van het 'iedereen doet mee dus wij ook' aan de ene kant en 'het spook van Srebrenica', aan de andere kant moeten andere, eigenlijke afwegingen worden gemaakt. Is de missie van tevoren duidelijk gedefinieerd? Wanneer en onder welke voorwaarden gaan we weg? Is de professionaliteit en veiligheid van de missie en de waarnemers gewaarborgd? Op basis van welke criteria wordt welk oordeel geveld? Is de komst van de waarnemers gewenst door alle bij het conflict betrokken partijen? In eerdere gevallen was een negatief antwoord op deze laatste vraag voldoende reden voor de Nederlandse regering om uitzending van waarnemers te weigeren (Oezbekistan 1995; Soedan, Sierra Leone, Bangladesh 1996 en Venezuela 1998).

Nederland lijkt niet meer automatisch het braafste jongetje te zijn. Dat zien we ook bij de discussie rond de Nederlandse bijdrage aan de Europese Unie. Als wij die nieuwe internationale rol kiezen op basis van een goede afweging is dat geen verkeerde ontwikkeling.

Marcel van den Heuvel en Serv Wiemers zijn auteurs van het boek 'Op Pad voor Democratie' en hebben zelf aan diverse waarnemingsmissies deelgenomen.